

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПОМОЩ ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

*Светла Йорданова Йорданова
Учител в ОУ „Христо Смирненски”*

Новите образователни приоритети в България са свързани с интегрирането на информационните технологии в учебния процес. Това не се изразява само с осъвременяване на техническата база в училищата, а с пълна промяна на образователната система - обхваща нейното съдържание, методи и цели. В съвременния динамичен информационен век компютърът навлиза все по-широко в обществения, икономически бизнес живот. Все повече ученици от начална училищна възраст го използват в свободното си време като средство за игра и развлечение, като начин за общуване с връстници чрез глобалната мрежа, за слушане на музика, гледане на филми.

Макар да живеем в един свят, всички сме различни като визия и душевност, като религия и етнически ценности. Казвам се Светла Йорданова Йорданова. Работя като начален учител в ОУ „Христо Смирненски” – гр. Нова Загора. Училището ни се намира в квартал, населен с малцинствена група, чиито жители се самоопределят като турско-езични мюсюлмани. В училището се обучават над 700 ученика. Всички те са от ромски произход. През настоящата година съм класен ръководител на П^а клас.

Много сериозен проблем е отпадането на учениците от училище, поради честото пътуване на родителите им извън България, защото образованието за тях не е приоритет. Това е не само педагогически, но и социален проблем. Корените на това явление трябва да се търсят основно в семейната среда и в неприемането на образованието като ценност. Това логически води до демотивация на учениците за учебен труд и слаб стремеж за личностна реализация в училищната среда.

Овладяването на официалния език е условие, без което не може да се осъществи интегрирането на учениците с различен етнически произход в обществото, тяхното пълноценно, интелектуално и емоционално развитие като личности. Обучението по български език играе ключова роля в интегрирането на учениците, обучавани в двуезична среда. Най-големият проблем е недоброто владение на българския език. Това се явява сериозна пречка за бързата им интеграция, защото ученикът е научил български език едва, когато започне да мисли на него.

Един от водещите предмети в нашето образование е българският език. В начален етап една от задачите по БЕЛ е да развива устната и писмената реч на

учениците. Моята задача е да превърна процесите на четене и писане в интересни занимания за ученика. И точно в тази връзка при оgramотвяване на учениците ми от I а клас през изминалата учебна 2015-2016 година използвах като помощно, нагледно и забавно средство компютъра за онагледяване на преподавания материал, използвайки интерактивни методи и упражнения за провокиране интереса им за учене.

Като се съобразява с двуезичието на ученика, учителят трябва да търси пътища и форми за ефективно обучение. Необходимо е да се набляга на говорните упражнения, за да се преодолее влиянието на майчиния език. Онагледяването със зрителни и слухови средства също улеснява речниковата работа, формирането на понятията и развитието на речта. В помощ на класно-урочната организация на обучение се явяват използването на интерактивните методи на обучение.

От практиката, която имам с ученици билингви считам, че използването на информационните технологии и интерактивните методи са необходимо средство за обучението им по всички учебни предмети. Нагледното обучение е достъпно и лесно. Учениците се възпитават и развиват в процеса на дейностите, в които участват, извършват или наблюдават. Колкото повече са ангажирани, толкова по-резултатно е тяхното обучение.

Информационните и комуникационни технологии са съвременно предизвикателство за образованието. Бързото им развитие обхваща области, свързани с разработването и използването на нови методи и средства за обучение, открива нови възможности за подобряване на учебно-възпитателния процес в училище. Информационните технологии в началното училище целят приобщаване на децата към компютърната култура, където компютърът се разглежда не просто като инструмент, а като интелектуално предизвикателство. Точно с това си качество той е и най-привлекателен за учениците. Обучението на малките ученици (1 – 4 клас) с помощта на **ИТ** предлага една нова нетрадиционна среда, която провокира знанията, уменията, интересите и въображението им с богатите възможности за разнообразни дейности, които предлага компютъра.

В последните години особено много се говори за **интерактивните методи на обучение**. Те са известни отдавна в образованието, но сега се рекламират като съвременен модел на образователния диалог. Стимулират се вниманието, знанието и паметта, като се акцентира на емоционалните състояния на ученика. Това е начин за развиване умения за критично мислене.

Информационните и комуникационните технологии са новото предизвикателство за образованието. Днес учителят по всяка една дисциплина трябва да умее да подготвя и проведе урок с използването им. Това е наложено от новите образователни приоритети, свързани с интегриране на информационните и комуникационните технологии.

Презентациите с *Power Point* се използват с успех в съвременното обучение за създаване на мултимедийни материали. Те са предназначени непосредствено за уроци за нови знания, преговор и обобщение, както и за самоподготовка и самостоятелна работа на учениците. Чрез презентациите се цели обучаемият да възприеме дадена тема и да обобщи нейното съдържание чрез включване на по-голяма част от своите сетива. Получените в клас знания се преговарят непринудено и по нестандартен начин, чрез разнообразни средства – текстове, рисунки, анимация, звук. Така се излиза от областта на един отделен учебен предмет и се осъществяват по-резултатни междупредметни връзки. За представяне на презентациите в часовете по БЕЛ като помощно средство се използват *Интерактивните бели дъски LUIDIA*. Целта на софтуера *eBeam* е да презентира по-добре фрагменти от уроци, като има възможност да се съхрани или изтрие дигитално корекциите, които сме направили с мултимедийните маркери. Не е нов метода на преподаване урочните единици с помощта на мултимедийната презентация, която служи като нагледно средство. Учениците виждат, разбират и изпитват удоволствие, когато са част от урока. С навлизане на по-новите технологии, използвам мултимедийната презентация като част от уроците си, но представена с помощта на интерактивна бяла дъска, с която разполага училището ни. С нейна помощ учениците са не само наблюдатели на урока, но и активни участници. Отмина времето, в което учителят разказва и показва, а учениците послушно стоят на чина. Колкото по-активни са били в часа, толкова по-полезен и запомнящ е бил урока, в който са участвали. Въвеждането на съвременни интерактивни методи на обучение увеличава интереса на учениците към часовете и активното им участие в самия обучителен процес. Най-общо казано интерактивната дъска действа като компютърен екран, като едновременно с това запазва основната си роля на нея да се пише. С помощта на мултимедийния проектор на нея може да се правят презентации на уроците и учителят да води бележки или да маркира отделни теми и пасажии по екрана. Видимата част от *eBeam System* е устройство с джобен размер, което се закрепва в ъгъла на бялата дъска. Благодарение на интегрирания софтуер приспособлението дава възможност за запис в различни файлови формати, печат, прожекция или обмен на работната информация в

реално време. Използването на интерактивна дъска по време на урока, посреща нуждите на обучаемите с визуален стил на учене, представя възможност за урок с по-голяма ангажираност на целия клас, ангажира повече ученици и дава възможност за използване на различни интерактивни методи в обучението. С помощта на този продукт и вграденият в него интелигентен софтуер, екранът на компютъра се пренася на бялата дъска, като се предоставят богати възможности за навигация директно от интерактивния маркер, който предлага цялата функционалност на стандартната мишка и клавиатура. Образователните ползи на интерактивната бяла дъска са свързани с подобряване интереса на учениците към часовете, активното им участие в учебния процес, по-доброто усвояване на преподавания материал и електронен пренос на учебни материали. Според моите наблюдения на малките ученици им харесва различното и нестандартното преподаване, защото ги увлича и забавлявайки се, те учат с разбиране. Между другото, не са необходими и специални занятия за изучаване на дъската. Учениците бързо усвояват методите за работа, наблюдавайки учителя и своите съученици. Трябва да се отбележи, че даже изоставащите ученици променят своето поведение: с интерес следят хода на урока, желаят да излязат пред дъската, за да изпълнят задачата, поставена от учителя.

Използвам много често при подготовката на интерактивни уроци: образователната програма **Comenius Logo**, приложението **LearningApps.org** и електронните учебници, с които разполагаме по всички учебни предмети.

Comenius Logo е съвременна реализация на стандарта лого-философия за начално обучение по информатика с обогатени възможности, които позволяват използването на средата като нагледно, дидактическо средство. В средата *Comenius Logo* са включени много елементи от мултимедийните среди – работа със звук, анимация и графика, което способства за обучението на учениците при ограмотяването им в часовете по БЕЛ в първи клас.

LearningApps.org е подходящо приложение за учебния процес с помощта на интерактивни модули. Те могат да бъдат използвани за обучение във вида, в който са създадени, а също така да се променят лесно и бързо в оперативен режим. Тези упражнения не са включени в конкретни уроци, но могат да бъдат използвани по подходящ начин в учебния процес. Те са особено ценни със своята интерактивност и са абсолютно безплатни. Всеки учител регистрирал се в този сайт има възможност да запази собствените си приложения в секция „Моите приложения“, като може да групира и раздели по класове в отделни папки. Създадените упражнения могат да се

използват директно от сайта или да се вградят в презентацията. Единственото необходимо условие за използването на този сайт е наличност на интернет. Много често използвам в часовете си този вид упражнения, които съм подготвила предварително за урочната тема и съм ги вградила в презентацията си, която ще представям на учениците си. Така с помощта на интерактивния маркер учениците ми се включват активно в учебния процес. Огромно удоволствие им доставя да излязат на дъската и да работят върху упражненията, като с помощта на интерактивния маркер оцветят, ограждат, местят или пишат. Възможността учениците да са част от урока, носи не само радост и удовлетворение, но и ги кара да се чувстват значими и можещи. Постижения, които удовлетворяват и мен като учител.

Примерни модели от процеса на обучение с включени интерактивни методи

I. Тема: Затвърдяване и упражнение в четене на звук и буква Рр

Урокът се проведе в интерактивния кабинет с помощта на *Power Point* презентация, представена с помощта на интерактивната бяла дъска и вградените в нея упражнения по съответната тема, съставени с интерактивното приложение **LearningApps.org**.

Урокът започва с преговор на гласните звукове след което се изговарят по двойки.

С помощта на вграденото упражнение в

презентацията, създадено с приложението **LearningApps.org**, на учениците се дава възможност да се упражняват и да групират гласните звукове по двойки под формата на

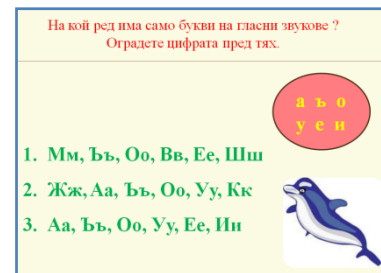
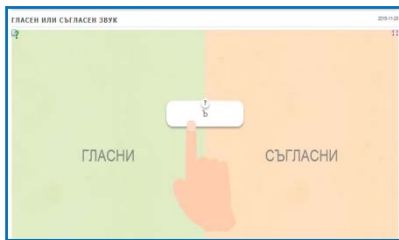
игра използвайки интерактивния маркер, с който преместват дадените букви. При правилно групиране системата дава надпис „Браво това е вярното решение”. При грешно маркира буквите в червено.

Следващата дейност в часа е учениците да ограждат буквите на гласните звукове. За целта се използва помощта на

интерактивния маркер, с който учениците ги ограждат в червен цвят.

Отново с помощта на вграденото упражнение в презентацията, създадено с приложението **LearningApps.org**, на учениците се дава възможност да се упражняват и да подреждат буквите според това дали са гласни или съгласни като използват интерактивния маркер, с който преплъзват и групират буквите на гласни или съгласни звукове.

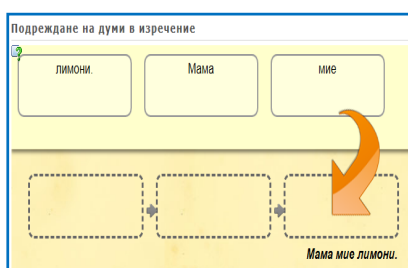

Следващото упражнение предвидено за часа е свързано със привикването на учениците към тестовата форма на изпитване. Задачата им е да открият на кой ред има само букви на гласни звукове. По тази причина те трябва от дадените три възможни отговора да ограждат цифрата на верния отговор, като използват помощта на интерактивния маркер.

На следващ етап в урока се актуализират знанията за сонорните съгласни М, Н, Л, Р. Учениците работят с помощта на интерактивния маркер. Задачата им е да свържат дадените картинки с моделите на думите.

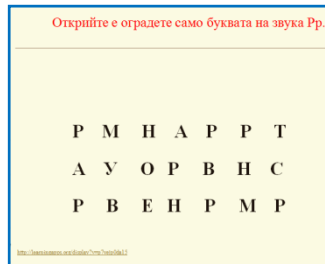
В хода на урока насочвам учениците да съставят изречение по дадената схема. С помощта на това упражнение развиваме и говорните умения като обсъждаме това, което се вижда на илюстрацията.

Отново учениците имат възможност да се упражняват с помощта на вграденото в презентацията упражнение с приложението **LearningApps.org**. Задачата им е да подредат дадените думи в изречение.

Следващата дейност, която да оградят с интерактивния Рр със син цвят.

Тук отново имаме упражнение, което е вградено в приложението **LearningApps.org**.

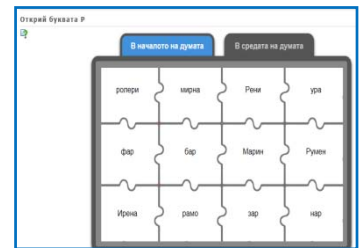

се изисква от учениците е маркер буквата на звука

интерактивно презентацията с

Учениците трябва да определят къде в думите се намира буквата на звука /Рр/- в началото, в средата или в края. Те работят с кликване на интерактивния маркер върху дадените

думи. При правилно решение се получава илюстрация на аквариум с риби и буквата Р.

Урокът продължава с четене от Буквара, като се използва електронният учебник, който отваряме с помощта на електронната бяла дъска и четем заедно от екрана на дъската.

Урокът завършваме с помощта на образователната игра "Буквенка", която децата много харесват. Тя предизвиква интереса на децата им към буквите, сричките, писането на думи, по един по-привлекателен за тях начин.

II. Тема: Звук и буква Б б

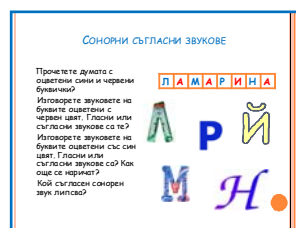
1 час

Цели на урока

Четене:

Изграждане на умения за откриване на звук „Б”. Изграждане на умения за четене на сричкови структури от типа ССГ /съгласен – съгласен- гласен/ и СГС /съгласен – гласен - съгласен/.

Писане: Изграждане на умения за правилно писане на буква „Б”. Усвояване на средствата за връзка на буква „Б” с останалите букви в думата. Формиране на умения за свързано писане на буква „Б” в думи и изречения. В началото на часа се използва кратка презентация, представена с помощта на интерактивна дъска, за актуализиране знанията на учениците за сонорните съгласни – М, Н, Р, Л, Й.

Учениците пишат думите в кръстословицата с помощта на интерактивния маркер и запомнят думата *ламарина*, като опора за отделяне на сонорните съгласни

звукове. В помощ на учениците за откриване на скритите думи от кръстословицата са и изобразените илюстрации. С тях децата по-лесно откриват отговора на въпросите. След като попълнят думите учениците преговарят гласните звукове и цветът, с който се отбелязват. Също така посочват сонорните съгласни звукове, които откриват в думата *ламарина*. Откриват и липсващия сонорен съгласен звук в думата *ламарина Й*. По интересен и забавен начин представени сонорните съгласни звукове в презентацията се запаметяват от учениците много по-лесно, интересно и трайно.

След актуализиране старите знания за сонорните съгласни звукове часът продължава със запознаване с новия звук и буква „Б”. Ходът на урока протича по следния начин:

➤ **Наблюдаване особеностите на звук [Б]**

Насочването към звук [Б] се осъществява чрез възприемане на кратки текстове, в които този звук многократно се повтаря. Например стихотворението на Янаки Петров „Бръмбар“:

Бръмнал бръмбар: „Бръм-бръм-бръм!

Брей, бръмлив бърбριвец, ей!

Бръмбар най-бръмливец съм!

Ей, бърбριв бръмливец, брей!“

Първокласниците заучават стихотворението наизуст и определят кой звук се чува най-често в него като го изговарят самостоятелно.

Проследявайки изговора на звук Б, учениците достигат до обобщението, че при произнасянето му се чува както глас, така и шум, следователно той е звучен съгласен звук.

➤ **Звуков анализ на думи със звук Б**

При звуковия анализ на думите, предложени в буквара, учениците работят в групи по двама на чин. Думите, на които се правят звуков модел са написани на дъската /бобър и бръмбар/. Първокласниците определят количеството на звуковете в думите, тяхната последователност и точната позиция с помощта на капачки /червени и сини / на изучавания звук. Всяка група работи самостоятелно.

➤ **Четене на срички и думи**

В този урок учениците правят своите първи опити да четат срички със структура ССГ(съгласен-съгласен-гласен) *бра, бръ, бро, бру, бре, бри*.

Четенето на срички от този тип е чрез добавяне на съгласен към вече усвоената за четене отворена сричка (*ба-бра, бь-бръ* и т.н.). Естествено е първокласникът да изпитва затруднения при четенето на тази сричкова структура. Тук също работим в **групи по двама**. Единият ученик прочита думата от буквара /бал, балон, /бор, борба, буре, бурен /, а другия съставя устно с нея изречение. Така четенето става с разбиране.

➤ **Четене на текст**

За да се осъществи по-висока степен на разбиране на четивото, целесъобразно е преди прочита да се прочетат трудно произносимите думи и да се осмисли значението на непознатите думи от текста.

Боби

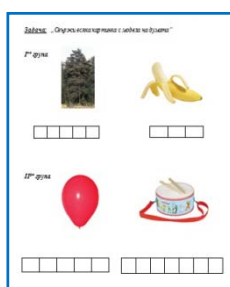
Бай Боре намери бобър.

А на бора има бръмбар.

- Бау – бау! – лае Боби.

Боби бобъра ли лае или бръмбара?

На дъската се пишат думите *бръмбар, Боби, бобър* а отстрани съответните им илюстрации /*бръмбар, куче, бобър*/. Учениците поставят под думата съответната картинка и имитират животното. Изяснява се думата *бобър* с обяснение като: *Бобърът е водолюбив гризач. Отличителна черта на бобрите е, че правят прегради на реките, като така създават малки езера, където строят своите домове. Ловуват се заради ценната им кожа.*

2 час

След запознаването със звук и буква „Б” следва **Урок за писане на малката ръкописна буква „б”**.

Индивидуална работа: „Свържи всяка картинка с модела на думата”

Индивидуалната работа провеждаме с помощта на интерактивната дъска. Учениците свързват с помощта на интерактивния маркер всяка картинка с модела на думата.

Урокът се провежда съобразно описаната структура в учебната тетрадка №2. Освен в учебната тетрадка учениците пишат под диктовка думите и изреченията в тетрадките за работа в клас: *бор, бой, брой, рибар, мърмори, блее. Еми е балерина. Албена бие барабан.*

3 час

➤ Урок за четене на звук и буква Б

Урокът се провежда в класната стая. Класът се разделя се на **две групи**. Дава се на всяка група лист с инструкции: „*Измислете предмет, който да започва с буквата на звука Б и го нарисувайте*”. След като са готови си разменят рисунките и всяка група трябва да познае думата на другата група.

Текстът, който учениците четат този учебен час го представям с помощта на презентация на интерактивната бяла дъска. Този начин на реализиране на урока се харесва много на

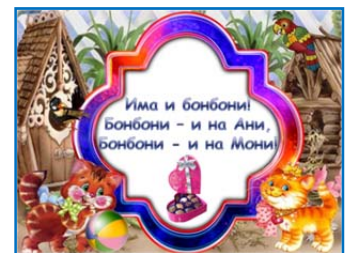

първокласниците. Учениците прочитат заглавието на текста.

Поставям задача да съчинят собствена история или изречение, което да започва така: „*В едно царство имало много банани, балони ...*”

След това прочитаме текста и се поставя задача на учениците да оградят със син цвят буквата на звука [б] с помощта на интерактивния маркер.

На следващия слайд поставям задача

учениците да попълнят пропуснатите букви. Записват ги с помощта на интерактивния маркер.

След като сме прочели целия текст задавам няколко въпроса за да разбере дали учениците са разбрали съдържанието му.

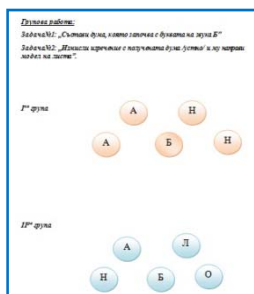
Как се казват двете момичета? Как са облечени според вас? Какво обичат? Къде се намират те според вас? Какво правят?

Часът продължава с четене на стоп за усъвършенстване четивната техника на учениците.

4 час.

➤ **Урок за писане на главна ръкописна буква Б**

Групова работа: Игра: „Състави дума”

Разделям учениците на две групи. Всяка група си избира *водец*. На групите съм раздала по няколко разбъркани пластмасови букви. Поставям задача да съставят дума, която започва с буквата на звука

Б.

I група: Б А Н А Н

II група: Б А Л О Н

След като открият скритата дума, водещият на групата съставя изречение с нея. След това урокът се провежда съобразно описаната структура в учебната тетрадка №2.

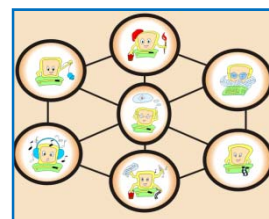
5 час

Урок за звук и буква Б

(упражнение)

Компютърът се използва като нагледно средство за затвърдяване на изучените букви от предходните часове. Използва се образователната програма *Comenius Logo – ToolKID*. Актуализираме изучените букви от предходния час с образователната игра

Абв от *Comenius Logo*. Това е програмата, която започва работата със символния блок на клавиатурата. Тя е предназначена да запознае децата с възможността за въвеждане на буква чрез натискане на определен клавиш. Преди да започнем работа с тази

програма припомням на учениците, че върху клавишите има латински букви (*изписани с черен цвят*) и букви на кирилица (*изписани с червен, син или друг цвят*). Това отговаря на БДС за клавиатурна подредба, към която клавиатурите трябва да са превключени преди началото на часа. Обяснява се, че в часа по български език е необходимо да работим с букви на кирилица за изпълнението на нашите задачи. При стартиране на програмата избираме да играем с *букви*.

Команди:

- Зареди програмната група **Работа с текст**
- Зареди програмата **АБВ**
- Избери **1 ниво**
- Открий и натисни последователно клавишите с изучените до този момент букви – **А -Ъ О-У Е-И М, Н, Р, Л, Й, Б,**

Учениците откриват буквите на клавиатурата, кликват върху тях и чуват звученето им.

Упражняват се няколко пъти. След, което минаваме на второ ниво:

- Излез от първо ниво на програмата
- Зареди **второ** ниво
- Натисни клавиша на буквата **Б**
- Въведи думата **балони** като последователно натискаш клавишите с нужните букви
- Оцвети балоните с дадения цвят
- Излез от програмата

С помощта на тази програма учениците затвърждават изучените букви до този момент. Те чуват и изговарят звука. Командите се повтарят многократно. С помощта на второ ниво правим диктовка на думата **балони**. Диктувам думата много бавно, буква по буква. Учениците я записват, като намират буквите на клавиатурата, която е изкарана на екрана на бялата дъска и кликат на тях с помощта на интерактивния маркер. След което се дава указания да оцветят показаните балони с цвят по избор.

С помощта на презентациите с **Power Point** и включените упражнения от приложението **LearningApps.org.**, образователната среда **Comenius Logo - ToolKID** представена с помощта на интерактивната бяла дъска **смятам, че всички ученици затвърдиха изучените до този момент звукове и техните букви под формата на игра по интересен и забавен начин.**

Използването на интерактивни методи на преподаване е важно средство за активизиране познавателната дейност на учениците и повишаване на интересите им. Традиционният учебен процес се разчупва, интересът им се повишава и те стават активни участници в него. Използването на информационни технологии в учебния процес може да повиши неговото качество, но само когато учениците бъдат активни потребители, а не пасивни наблюдатели на онова, което се вижда на екрана. Компютърното обучение е качествено нов етап в изграждане на учебния процес. По този начин безспорно се постига икономия на време и по-висока педагогическа ефективност в обучението.

Компютърът не е всемогъщо учебно техническо средство. Той може да заеме само такава място в цялостния учебно-възпитателен процес, каквото му се отреди от човека.

Изготвил:

Светла Йорданова Йорданова
ОУ „Христо Смирненски”
гр. Нова Загора, обл. Сливен,
общ. Нова Загора
email: svetli1976@abv.bg
GSM: 0887 600 291